

màxim (fig. 4), una punta triangular de sílex de 3'5 cm. de llarg $\times$ 2 cm. de base; i, finalment tres peces d'òs de 4'6 $\times$ 1'4, 5 $\times$ 1 i 3 $\times$ 1 cm. (d'aquesta en falta un tros). Aquestes peces d'òs (fig. 5) són de forma rectangular planes per una cara i per l'altra convexes, tenint buidat a cada extrem un conducte en forma de V, els orificis del qual s'obren en la cara plana. Aquests objectes, menys alguns fragments de ceràmica que són al Museu Episcopal de Vich, estan en mans del propietari del dolmen (1).

Escala 1/2 aproximadament

Fig. 5

Peces d'òs del primer dolmen de la Serra de l'Arca

SEGÓN DOLMEN. — A la mateixa serra, a uns 800 m., entre N. i E., es troba l'altre megalit, de planta rectangular (fig. 6), del qual es conserven dretes dues lloses, que formen l'angle NW. Una tercera llosa està caiguda assobre la 4, que probablement formà la coberta junt amb la llosa 5, caiguda davant del dolmen. Al voltant hi ha restes del túmul, fet de pedres i terra, i que degué tenir uns 7 m. de diàmetre. L'exploració de l'interior de la cambra sepulcral no produí cap troballa (2). — B.

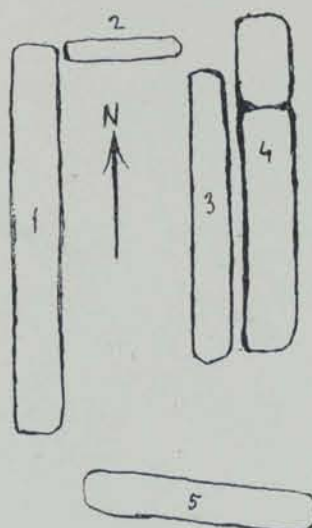

Fig. 6

Planta del segón dolmen de la Serra de l'Arca

Necròpolis a Sant Genís de Vilassar

Prop del poble de Sant Genís de Vilassar, en un terreny propietat de D. Jaume Boatella, en buidar un massís de terra s'havien trobat, fa temps, dues línies paral·leles d'enterraments (fig. 7), situades a uns 4'40 m. l'una de l'altra. A la primera, des de l'any 1903 al 1912, s'hi descobriren cinc o sis cadàvers a una distància de 5 ó 6 m. l'un de l'altre; a la segona línia, des de 1912 a 1914, se n'hi trobaren uns quatre o cinc (3).

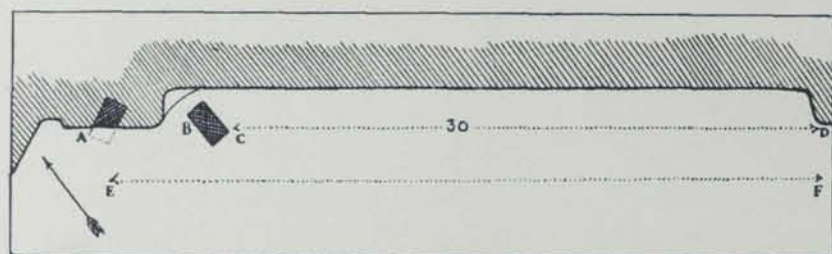

Fig. 7. — Planta de la necròpolis de Vilassar

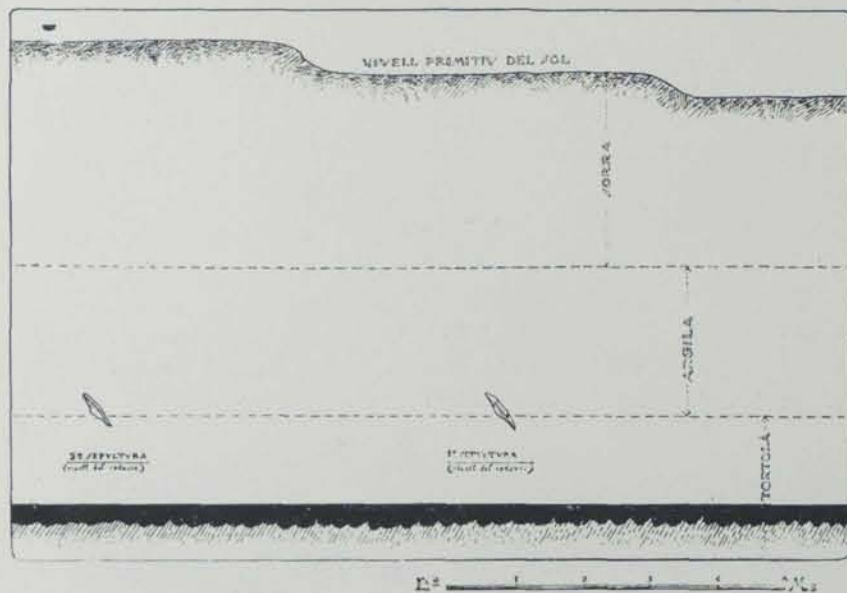

Fig. 8. — Secció de la necròpolis de Vilassar

1'90 m. per 0'20 m.; pedra 4.ª, 2'40 m. per 0'90 m. per 0'30 m.; pedra 5.ª, 1'50 m. per 0'90 m. per 0'30 m.

(3) No fou possible precisar més exactament el nombre de sepulcres.

Tots els sepulcres estaven proveïts d'unes lloses inclinades situades a un nivell una mica més alt que'l cadàver, d'una manera semblant a la dels sepulcres que s'excavaren després i que es descriuràn (fig. 8). Del material funerari que es trobà junt als cadàvers se n'ha conservat un ganivet de sílex, molt ben tallat

(1) Les mides de les lloses són les següents: pedra 1.ª, 2'20 m. de llarg per 1'80 m. d'alt per 0'27 m. de gruix; pedra 2.ª, 2'50 m. per 1'75 m. per 0'25 m.; pedra 3.ª, A, 1'25 m. per 1'50 m. per 0'25 m. i B, 0'95 m. per 1'50 m. per 0'25 m.; pedra 4.ª, 1'00 m. per 0'90 m. per 0'15 m.; pedra 5.ª, 0'85 m. per 0'78 m. per 0'15 m. i pedra 6.ª, 0'46 m. per 0'20 m. per 0'10 m.

(2) Les mides de les lloses són les següents: pedra 1.ª, 2'75 m. de llarg per 1'10 m. d'alt per 0'25 m. de gruix; pedra 2.ª, 0'80 m. per 1'05 m. per 0'11 m.; pedra 3.ª, 2 m. per

d'uns 8 cm. de llarg, i perles cilíndriques i ovoides d'un silicat verdós procedents de collars o braçalets (fig. 9).

Quan, en buidar més terra del massís, apareixia un altre enterrament, en tingué notícia la

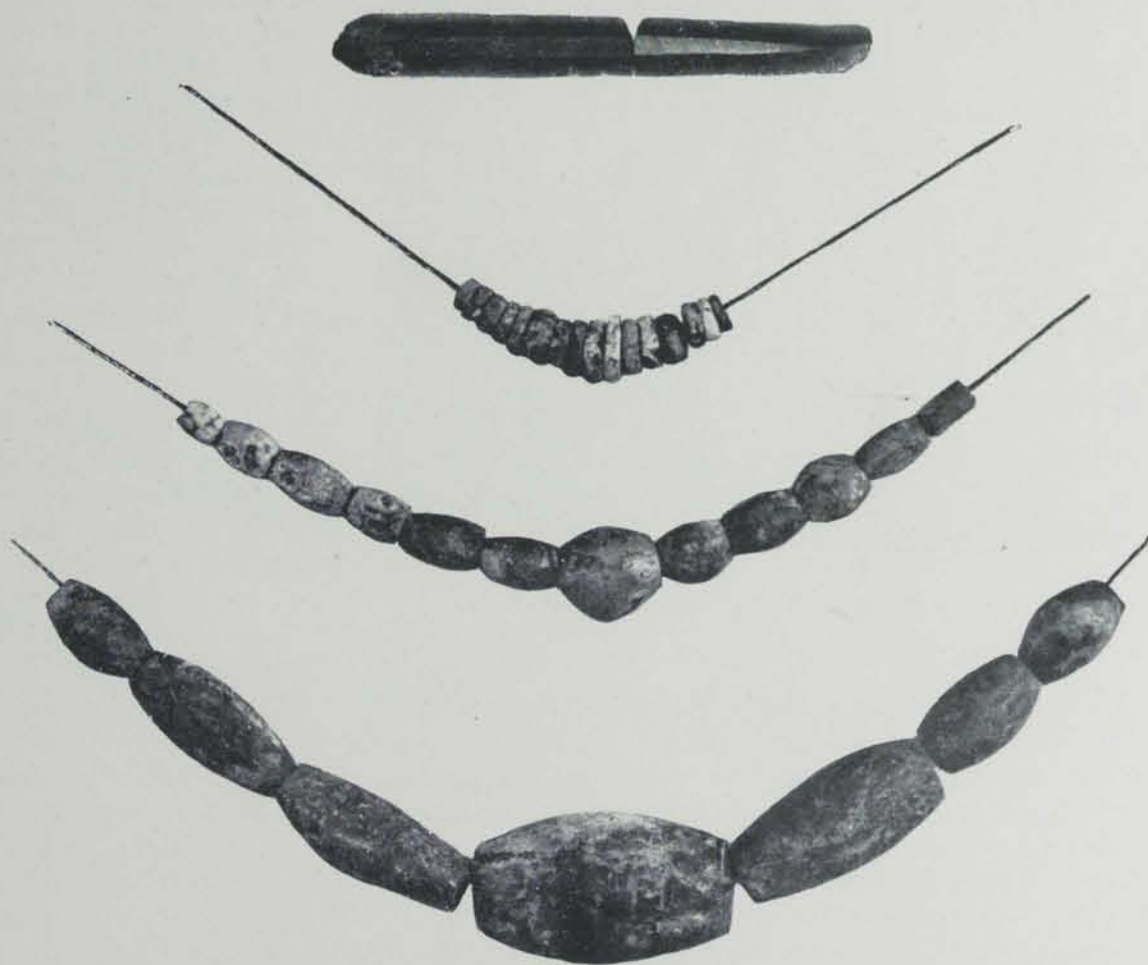

Fig. 9. — Ganimet i grans de collar o braçalet, dels sepulcres destruïts de la necròpolis de Vilassar

Junta de Museus i hi envià D. Joaquim Folch i Torres, del Museu Municipal de Barcelona, qui excavà els dos últims sepulcres de la segona línia. El Sr. Folch ha tingut l'amabilitat de facilitar les notes, els plans i les fotografies que calien per a la present notícia.

Sepulcre 1.^r — El primer sepulcre era indicat per dues lloses de pedra de 80 i 90 cm. de llarg $\times$ 54 i 55 d'ample, respectivament, inclinades (figs. 10 i 11). A uns 22 cm. de profunditat des del punt més alt d'aquestes pedres, es trobava un esquelet ajagut boca enlaire i amb el cap vers el N. (fig. 12). Junt al cap, i a la dreta, tenia una destreta de fibrolita, de forma trapezoidal de 30 cm. de base $\times$ 3 $\frac{1}{2}$ d'alt. Prop de la cintura, al costat dret també, un ganimet de sílex, de tall irregular, de 4 cm. de llarg. En el coll del cadàver es trobaren 22 grans de malaquita cilíndrics perforats, els

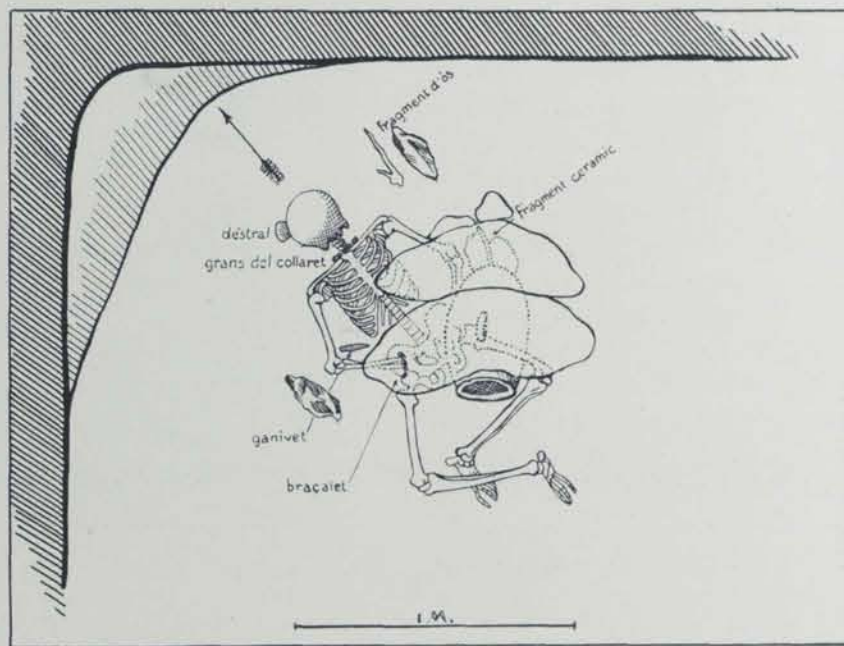

Fig. 10. — Planta del sepulcre primer, de Vilassar

Fig. 11. — El primer sepulcre de Vilassar, abans de l'excavació

del primer. Tenia una llosa inclinada, de pedra, de 0'74 × 0'36 m. (figs. 15 i 16) i el cadàver es trobava a uns 72 cm. de fondaria (des del punt més alt de la llosa. És probable que n'hi haguessin dos, com al primer sepulcre, però, precisament al nivell de l'única llosa trobada, el terreny havia sigut tallat verticalment, havent-se així destruït la part dels peus del sepulcre i tallat el cadàver per sota la pelvis. L'esquelet, que semblava d'un adolescent, estava també ajagut sobre les espatlles, però amb el cap vers l'E. (fig. 17). Es trobà un ganivet de sílex, semblant al del primer sepulcre, prop de la cintura, al costat dret del mort, i un fragment de ceràmica semblant a la del sepulcre 1.^r, col·locat a 15 cm. més amunt del crani.

Aquests sepulcres tenen alguns notables paral·lels entre els enterraments amb material neolític de Catalunya.

Del mateix tipus se'n troben distribuïts per gran part de Catalunya; i malgrat certes diferències en la forma de l'enterrament i fins en el mobiliari sepulcral, sembla que pertanyen a un mateix cicle de cultura. Malhauradament alguns han sigut mal excavats, i en general les publicacions que se n'han fet són insuficients.

Atenent a les diverses formes dels enterraments, sembla que's poden classificar en tres seccions. En la primera cal posar-hi els sepulcres de Les Piles, prop de Santa Coloma de Queralt (Tarragona) (1) que's caracteritzen per estar

Fig. 12. — El primer sepulcre de Vilassar, després de treure les lloses

majors de 1/2 cm. de diàmetre, que devien ésser les peces d'un collar. Junt a la mà dreta hi havia 8 perles de forma ovoidia (de 1 a 2 cm. de llarg), igualment perforades, que pertanyien a un braçalet (fig. 13). Al costat esquerre i prop de la cintura es trobà un vas de forma ovoidia amb dues nanses al mig de la panxa de 50 cm. d'alt per 32 cm. de diàmetre màxim. El vas és fet a mà, de fang groller i de color de terra (fig. 14). Junt al peu del vas hi havia un fragment de ceràmica de la mateixa mena. Al nivell del cap, al costat esquerre, es trobà un fragment d'òs d'un animal indeterminat i que no es pogué conservar.

Sepulcre 2.ª — Estava situada a uns 6 m. de la línia

(1) Vegi's: J. Vilanova i Piera al *Boletín de la Real Academia de la Historia*, XXII (1893), p. 105 i seg.; Gudiol, *Arqueología Sagrada*, p. 39; Sanpere i Miquel al primer volum de la *Geografía de Catalunya*, p. 312 (al tractar de l'An-

depositat el cadàver en una fossa oberta al fons d'un pou. El material consisteix en destrals de pedra ben polides, ganivets de sílex, collars de petxines i una gran gerra de fang groller, feta a mà, que, segons les publicacions, devia tenir uns 40 cm. d'alt per altres 40 d'ample; sembla, per les mides indicades, que es tracta d'un vas com el de Vilassar.

Fig. 13. — Destral, ganivet i grans de collar i braçalet del primer sepulcre de Vilassar

Fig. 14. — Vas del primer sepulcre de Vilassar

Una segona secció la formen uns sepulcres trobats al terme de Santa Coloma de Queralt (Tarragona) (1), en els quals alguns cadàvers eren dipositats en una balma de roca, que es tancava amb lloses de pedra. El material consisteix en destrals, collars de petxines i un vas de terra grollera, la forma del qual no es pot deduir per la publicació.

Constitueixen una tercera secció, que és la que presenta més notables analogies amb els sepulcres de Vilassar, els enterraments de Vilanova (2), Badalona (3), Bi-

tropologia de Catalunya», amb gravats). Al Museu de Vich hi ha alguns fragments de ceràmica i altres objectes. Sembla que els més notables s'han dispersat.

(1) Vegi's *Revista de la Asociación Artística-arqueológica Barcelonesa*, vol. de 1896-98, p. 161 i seg. Els objectes sembla que's trobaven en la data de la publicació a casa Mossèn Segura a Santa Coloma de Queralt.

(2) J. Coroleu al *Boletín de la Real Academia de la Historia*, II (1882), p. 218 i seg.; Llanas, *Crónica científica*, VIII (1885), p. 841. — Sanpere i Miquel a la secció d'«Antropología» del primer vol. de la *Geografía de Catalunya*, p. 312. Sembla que hi ha objectes al Col·legi dels PP. Escolapis de Vilanova i al Museu Balaguer d'aquella població.

(3) J. M. Pellicer i Pagès, *Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro*, Mataró, 1887, p. 69; C. Soler a *La Veu de Montserrat* del 29 d'agost de 1885. No sabem on són els objectes trobats.

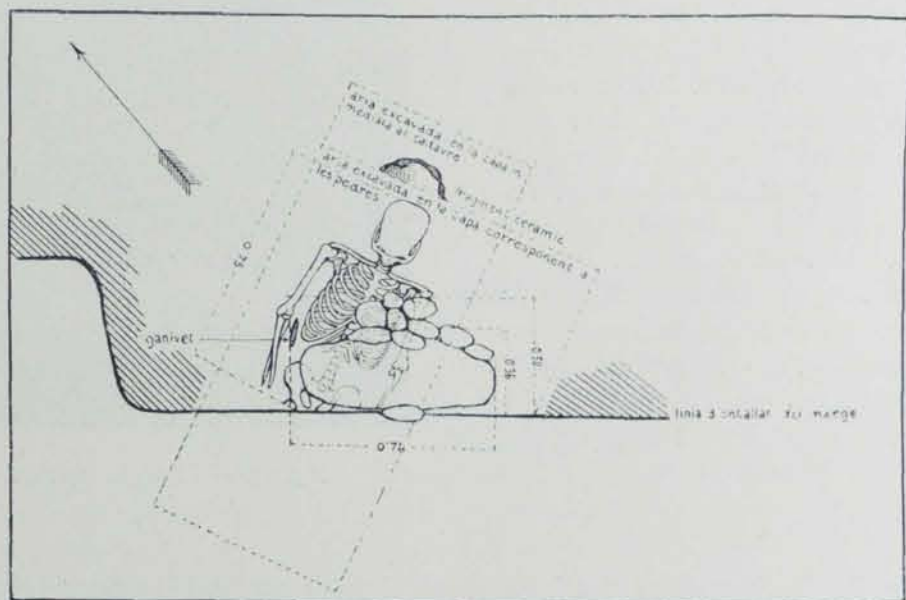

Fig. 15. — Planta del segon sepulcre de Vilassar

Fig. 16. — El segón sepulcre de Vilassar, abans de l'excavació

groller a cada banda del cadàver; a Vich, en un sepulcre amb les quals no ha pogut esser estudiada, un cadàver tenia al seu costat una forma i tècnica semblant a les del de Vilassar, amb dues nanses a la panxa del vas i entre ambdues i a la mateixa ratlla d'elles un mugronet (fig. 18). A més es trobaren un ullal de senglar i un punxó d'òs.

A aquests paral·lels cal afegir el del material del sepulcre de Santa Maria de Miralles del qual es parla més avall (3).

Sembla, doncs, que la necròpolis de Vilassar representa una fase de la nostra cultura neolítica i cal esperar que noves troballes procedents d'investigacions sistemàtiques ens en facin conèixer millor les particularitats.

— P. BOSCH GIMPERA.

gues (1) i Vich (2). A Vilanova els cadàvers eren dipositats sobre el sol, en alguns casos hi havia, assobre, una llosa de pedra (no sabem de quina manera); i el mobiliari consistia en destraletes de pedra polida i perles de collar, de pedra; a Badalona un cadàver «cobert amb cargolins» tenia al costat de la mà una destreal de pedra polida, un ganivet de sílex i un vas groller; a Bigues, el sepulcre sembla que consistia en una fossa (al fons de la qual es trobava el cadàver assegut) coberta per una llosa plana sostinguda per dues o tres de més petites. El mobiliari consistia en una destraleta de pedra polida, un nucli, tres ganivets de sílex i un vas

Fig. 17. — El segón sepulcre de Vilassar, després de treure la llosa

(1) F. Maspóns i Anglès a la *Revista de la Asociación Artístico-arqueológica Barcelonesa*, 1903-05, p. 190 i seg. Els objectes són a Barcelona, a casa del dit senyor.

(2) Inèdit. Mn. Gudiol, Director del Museu de Vich, ens ha facilitat les dades que consignem i la fotografia del vas. Fóra possible que a aquesta secció s'hagués d'afegir el sepulcre del Bruch de que parla en F. Martorell i Peña (*Apuntes arqueológicos*, Barcelona, 1875, p. 87), en el qual es trobaren una destreal de serpentina i perles de collar de pedra, sense que es consignin més dades. Sembla que aquesta destreal se troba a la col·lecció del Dr. Serradell, de Barcelona, ara al Museu del Club Montanyenc.

(3) La disposició del sepulcre amb el cadàver ajagut sobre el sol i a un nivell superior una llosa, sembla que es troba en una necròpolis de Montilla (Còrdoba), en la qual els sepulcres també estaven arrencats i 1'50 m. més alta que el cadàver apareixia la llosa. En quant a material funerari no se'n cita més que un vas groller fet a mà (vegi's Calderón, *Anales de la Sociedad Española de Historia Natural*, XIX, Actes, p. 82).